

**ՄԱՅՐԱՍՏՅԱՆ ԼԻԼԻԹ
(ԵՊՀ)**

**ԿԱՆԱՆՑ ՀԻՄՆԱՀԱՐՑԵՐԸ ՍՈՀՁԵՆ ՄԱԽՄԱԼԲԱՖԻ
ՍՏԵՂԾԱԳՈՐԾՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐՈՒՄ**

Սկսած 1980թ. արդի իրանական գրականության և կինոարվեստի մեջ առանձնահատուկ կարևորություն ստացան կանանց հիմնախնդիրներին նվիրված թեմաները:

Աշխարհահռչակ պարսիկ կինոբեմադրիչ, արձակագիր և սցենարիստ Մոհզեն Մախմաւրաֆը այն եզակի արվեստագետներից է, որը թե՛ իր արձակ ստեղծագործություններում և թե՛ կինոնկարների մեջ կանանց հիմնախնդիրներին անդրադարձնում է արվեստագետի ինքնատիպ մտածողությամբ:

Ավանդապահ հասարակության մեջ սիրտ, ամուսնության, կնոջ իրավագրության խնդիրներն են շոշափվում Մախմաւրաֆի «Գարե» (1995թ.) չափազանց գրավիչ ու գունեղ կինոնկարում: Ֆիլմը պատմում է հարավարևելյան Իրանի տեղաբնիկ կին գորգագործների մասին: Գարեր շարունակ այս կանայք հյուսել են «գարե»¹, յուրաքանչյուր գորգի հետ մեկտեղ պատկերելով իրենց իսկ կյանքը, հուզումներն ու վշտերը: Գարեն ընտանեկան-տոհմական ասքապատում է, որտեղ կանայք զրկված են սեփական ճակատագրին տնօրինելու իրավունքից: Ազատությունը ապրում է միայն կնոջ երևակայական աշխարհում, որն էլ գույների միջոցով փոխանցվում է «գարեին»:

Մահմեդական կանանց իրավունքների ոտնահարման և նրանց դեմ կիրառվող հոգևոր ու ֆիզիկական բռնության խնդիրն է շոշափվում Մախմաւրաֆի մեկ այլ կինոստեղծագործությունը՝ նրան մեծ համբավ բերած ադմկահարույց «Ղանդահար» (2001թ.) ֆիլմը: Այն նկարագրում է սեփական ինքնություն չունեցող, սովի, բռնության զոհ, մարդկային տարրական իրավունքներից զուրկ աֆղան կանանց կյանքը թաղիների իշխանության օրոք: Ֆիլմի հիմքում Կանադայում ապաստան գտած երիտասարդ աֆղանուհի Նաֆասի պատմությունն է, որի ճանապարհորդությունը վերածվում է մղձավանջի, երբ նա տարիներ անց վերադառնում է Աֆղանստան՝ փրկելու ինքնասպանության եզրին հայտնված իր հարազատ քրոջը: «Իրականությունը Աֆղանստանում ինքն իր մեջ արդեն իսկ սյուրռեալ է, սա մի հրկիթ է, որտեղ կանայք չունեն դեմք: Անա-

պատում դեգերող աֆղան կանանց քարավանները դիտելուց հետո, ավելի սյուրեալ պատկեր չես կարող երևակայել», - իր հարցազրույցներից մեկում շեշտում է Մախմալբաֆը²:

«*Ղանդահար*» ֆիլմը մախմալբաֆյան հումանիզմի բացառիկ դրսևորումներից մեկն է: 2002թ. այն վերածվում է գրքի՝ կրելով «*Բուդդան չքանդվեց Աֆղանստանում, այն փշրվեց ամոթից*» խորագիրը: Գրքի վերաբերյալ արվեստագետը տալիս է իր ինքնատիպ մեկնաբանությունը. «Բամիանում Բուդդայի արձանը փուլ եկավ, որպեսզի աշխարհին պատմի իր երկրի աղքատության, բռնության, անտարբերության ու բարոյականության մասին, այն փշրվեց Աֆղանստանի նկատմամբ աշխարհի ցուցաբերած անտարբերության ամոթից»³:

Կնոջ անձնական ողբերգության, սիրո, հուսալքության և պայքարի մասին են պատմում Մախմալբաֆի «*Սիրո ժամանակը*» (1990թ.), «*Օրինված ամուսնություն*» (1988թ.), «*Արտիստը*» (1993թ.) ֆիլմերը:

Իրանական անդրոցենոտրիկ հասարակության մեջ կնոջ հասունության խնդրի շուրջ ստեղծված հիվանդագին ընկալման երևույթին են անդրադառնում Մախմալբաֆի սցենարների հիման վրա էկրանավորված «*Այն օրը, երբ ես կին դարձա*» (2000թ.) և «*Խնձորը*» (1998թ.) ֆիլմերը:

Ժամանակակից Իրանի կանանց սոցիալական և իրավական դրությունը շահական վարչակարգի օրոք, ինչպես նաև իրանա-իրաքյան պատերազմի տարիներին նրանց կրած բարոյահոգեբանական ճգնաժամը, փայլուն կերպով նկարագրված են Մոհզեն Մախմալբաֆի «*Համբուրի ինձ*» (1994թ.)⁴ և «*Բյուրեղապակյա ալգին*» (1986թ.)⁵ արձակ ստեղծագործություններում:

«*Համբուրի ինձ*» պատմվածքում հեղինակը պատկերում է շահական բռնապետության դեմ պայքարող, մարքսիստական շարժման հայտնի մասնակիցներ Մարգիյե Օսկուի և Մոսթաֆա Շոայանի սիրո, հայրենասիրության, ՍՍՀՄ-ի կողմից բանտում կրած նրանց տանջանքների ու մահվան իրական պատմությունը⁶: Պատմվածքի գլխավոր հերոսուհու՝ Մարգիեյի միջոցով Մախմալբաֆը ամողջացնում է նախահեղափոխական Իրանում հակաշահական շարժման մեջ ներգրավված այն հազարավոր կանանց կերպարը, ովքեր սեփական կյանքը զոհաբերեցին հանուն գաղափարական պայքարի:

Իրանա-իրաքյան պատերազմի դաժան հետևանքներին, մահատալանության երևույթին, կանանց բարդ սոցիալական ու հոգեբանական խնդիրներին է անդրադառնում հեղինակը իր «*Բյուրեղապակյա ալգին*» վեպում, որը մա նվիրել է իր երկրի բոլոր ճնշված կանանց:

Վեպը պատկերում է իրանա-իրաքյան պատերազմի ընթացքում մահատակված զինվորների այրիներին, ովքեր այդ ծանր տարիներին, առանց ամուսնու, փորձում էին պայքարել հանուն կյանքի ու միայնակ մեծացնել իրենց զավակներին: Մախմալբաֆի վեպի հերոսուհիները, չնայած պատե-

քաղմի կրած դժվարություններին, ասպարեզ են համում իրենց անընկճելի ոգին ու մաքառման կամքը՝ հաստատելու ապրելու իրենց մարդկային իրավունքը: Վեպն ունի հումանիստական խոր բովանդակություն և ավարտվում է կյանքի լավատեսական հեռանկարի պատկերով:

«Բյուրեղապակյա այգին» վեպի միջոցով հեղինակը կարողացավ ցույց տալ, որ իրանցի կանայք անհանդուրժողականության, կաղապարված ու հետադիմական հայացքների զոհն են:

Իր գեղարվեստական ստեղծագործություններում, անդրադառնալով կանանց հիմնախնդիրներին, Մ.Սախմալբաֆը շեշտադրում է ժամանակակից իրանական արվեստի հումանիստական ուղղվածությունը, արվեստ, որը չի ճանաչում բռնություն և խտրականություն:

LILIT SAFRASTYAN
(YSU)

WOMEN'S ISSUES IN THE WORKS OF MOHSEN MAKHMALBAF

Mohsen Makhmalbaf became a famous writer and filmmaker of the post-revolutionary Iran. His literary and scientific activities include research into the arts, novels, short stories and screenplays.

After the victory of the Islamic Revolution Iranian cinema was also revolutionized and the general nature of films and the role of women in the films changed in a positive manner.

The films of M. Makhmalbaf redefine the humanitarian themes of contemporary Iranian cinema, firstly, by treating all aspects of women social and private lives in modern Iran

His famous films such as "Gabbeh", "Kandahar", "Time of Love", "Marriage of Blessed" and "Actor" make very strong statements about the women rights issues, social and psychological problems that women face in Iran and Afghanistan.

Women's issues predominate in M. Makhmalbaf's fictional works such as "Kiss Me", and "The Crystal Garden". Mohsen Makhmalbaf, dedicated his novel, "The Crystal Garden", to "the women, the oppressed women of his land".

ԾԱՆՈԹԱԳՐՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐ

1. «Գաբեն» գորգի յուրահատուկ տեսակ է Իրանում:
2. The Gurdian. August 11, 2001.
3. Նույն տեղում:
4. Տե՛ս՝ Մախմալբաֆ Մ., Գոնգե Խաբիդե, Նաշրե-Նեյ, Թեհրան, 1994 (պարսկերեն):
5. Տե՛ս՝ Մախմալբաֆ Մ., Բադե Բոլուր, Նաշրե-Նեյ, Թեհրան, 1986 (պարսկերեն):
6. Talattof K., The Politics of Writing in Iran, Syracuse, New York, 2000, p. 119.